

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacrae
Theologiae Professoris, Cursus Philosophicus Universus**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Disputatio XI. De comparatione Logicæ ad alias scientias.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95656)

Artificium
Logica acti-
vum, &
passivum.

rationem conficiendi modum sciendi, ipse verò modus sciendi artificium est passivum, sicut in cognitione Architecti contingit respectu domus construendae, ut diximus sectione praecedenti. Quae duo artificia, activum scilicet & passivum accurate sunt distinguenda, ne maxime in hac materia confusio- nis occasionem praebent.

XII.

Ut ergo rem verbo expediam: Logica latius est

speculativa, principaliter practica: latius speculativa, quia essentia cuiusque rei est tantum unica, proprie- tates plures, sicque plures actus speculativos habet, quam practicos; principaliter tamen est practica, quia praecipuum quod spectat est essentia modi sciendi, ut scilicet rationem illam construendi ostendat, ergo praecipui ejus actus sunt practici.

DISPUTATIO XI.

De comparatione Logicae ad alias scientias.

Dialectica
laudes.

DE utilitate Dialecticae sermonem institucere (quod tamen hic facere nonnullos video) omnino supervacaneum existimo; utilem si- quidem maxime illam esse, summæ illæ laudes indi- cant, quibus eam viri quique praestantissimi exor- nant. Hinc alij artem eam Artium nuncupant, alij Disciplinam Disciplinarum, alij scientiam veritatis, quippe quæ instrumenta scientijs ceteris, quibus veritatem eruant, velut artifex præparet. Quod si quando Sancti Patres in Logicam acrius videantur investiti, non de hac nostra, quam summo semper in pretio habuisse eos constat, intelligendi sunt, sed de fallaci illa & fucata, ac Dialecticæ nomine indigna *Sophistica*, quæ quantum cælum à terra, tantum à vera Logica distat.

Patres non
in veram
Logicam
investi-
unt, sed in
Sophistica.

SECTIO I.

Sitne Logica ad alias scientias ne- cessaria.

I.
Necessitas
duplex:
simpliciter,
& secun-
dum quid.

Necessitas juxta Philosophos est duplex, *simpliciter*, & *secundum quid*: illud necessarium est simpliciter, sine quo aliquid vel comparari vel con- sistere non potest. Necessarium secundum quid il- lud est, quod requiritur solum ut res melius fiat & expeditius, estque idem quod utile. De priori ne- cessitate præsens procedit quaestio, quam aliqui ne- cessitatem vocant *physicam*, necessitatem verò se- cundum quid *moralem*.

Necessitas
physica &
moralis.

II.
Sermo est
de Logica
artificiali,
non de na-
turali.

Notandum primò de Logica artificiali sermo- nem hic esse, non de naturali, naturalis siquidem est ipsa vis intellectiva, quam requiri certum est, & in omni actu nostro est Logica naturalis, intelligimus enim componendo, ac dividendo. Artificialis autem Logica est cognitio reflexa de artificio in actu re- pecto: de illa itaque inquirimus, an ejusmodi re- flexa cognitio, sit simpliciter ad scientias necessaria.

III.
In omni
scientia
sunt actus
aliqui om-
nino evi-
dentes.

Notandum secundo aliquos esse actus, tum Lo- gicæ, tum aliarum scientiarum, omnino evidentes, & qui sola terminorum apprehensione innotescunt, sua namque claritate & evidentia, vim quasi infe- runt intellectui, & eum ad assensum cogunt, qualia sunt, prima principia in omni scientia, nempe *omne totum est majus sua parte*: quodlibet est, vel non est. Non autem est hic sermo de artibus imperfectis, qua- les sunt Mechanicæ, quæ non scientificè procedunt, definiendo scilicet, demonstrando &c. Nec de juris peritiis & similibus, quæ autoritate magis, quam ratione ducuntur.

IV.
Logica non
est simplici-
ter neces-
saria ad con-
clusiones
evidentes

Prima conclusio: Logica non est simpliciter ne- cessaria ad conclusiones evidentes aliarum scientia- rum deducendas. Probatur & explicatur: evidentia ex duplici capite oriri potest, ex vi materiae, vel for- mae, & ubi evidentia est materiae, non requiritur evidentia formæ; sed hæ conclusiones sunt ita evi-

R.P. Th. Compagni Philosophia.

dentes, & clara ex vi materiae, ut intellectus non so- lum non difficulter, & cum formidine assensum præbeat, sed ad eum omnino necessitetur, ergo non requiritur evidentia logica, seu ex vi formæ: ut in hoc lylogismo Physicæ: *Omne totum est majus sua parte*, sed *corpus humanum est totum*, & *caput ejus pars*, ergo *corpus humanum est majus capite*: ubi bo- nitas illationis in actu exercito cernitur clarissimè, & exercetur. Nec enim semper requiritur ut in actu signato cognoscatur, alioquin omnis actus scientificus esset formaliter reflexus, quod & est contra om- nes philosophos, & ipsam experientiam.

Evidentia
duplex, ex
vi materiae
& ex vi
formae.

Secunda conclusio: Logica artificialis habitualis non est simpliciter necessaria ad ullam conclusionem cujuscunque scientiæ. Probatur, habitus Logicæ ad alias scientias non concurret immediate, sed solum per actum, habitus enim cum nihil repræsentet, di- rigere per se non potest, sed per actum tantum Lo- gicæ quem producit, ergo habitus non requiritur nisi propter actum, ergo si haberi possunt actus Lo- gicæ artificialis sine habitu sufficient, sed possunt haberi hujusmodi actus sine habitibus, ergo: Pro- batur Minor, primus enim actus Logicæ artificialis, non requirit ad se habitum, cum omnem habitum præcedat, sitque illius causa, sed primus actus qui producitur sine habitu, æque sufficit ad regulandos & dirigendos actus aliarum scientiarum, atque se- cundus & tertius, qui procedunt ex habitu, ergo ha- bitus Logicæ non est simpliciter necessarius ad alias scientias. Confir. ex communi illo dicto, *habitus acquisiti non dant simpliciter posse, sed solum facile*, non dant simpliciter posse, sed so- lum facile, ergo totum quod intellectus cum illis potest, potest simpliciter sine illis: in quo differtur hic habitus ab habitibus supernaturalibus, fide, charitate &c. quæ dant simpliciter posse.

V.
Logica ha-
bitualis ar-
tificialis
non est ad
ullam con-
clusionem
simpliciter
necessaria.

Dices, nullus rem quampiam scit perfecte secun- dum Aristotelem, nisi sciat se scire, ergo scire debet se demonstrationem habere, hoc autem nemo novit, nisi ad regulas Logicæ reflectat, ergo Logica artifi- cialis ad omnem actum scientificum est simpliciter necessaria. Respondetur distinguendo antecedens, nisi sciat se scire in actu exercito; perfecte scilicet penetrando præmissas, concedo antecedens, nisi in actu signato sciat se scire, nego, alioquin dabitur processus in infinitum; idem enim de cognitione illa reflexa conficiam argumentum: ut sciam me habere demonstrationem; deo scire me per cog- nitionem reflexam hoc scire, ergo aliam habere ne- cesse est de hac scientia reflexam cognitionem, & sic nato, seu in infinitum. Si autem dicatur secundum cognitio- nem sine alia reflexa ad hoc sufficere, idem dicam de prima. Deinde sicut credere quis potest, absque eo quod reflexè credat se credere, ita & scire; quan- tumvis non reflexè sciat se scire. Et hoc verum exi- stimo, non in evidentiis tantum demonstratio- nibus, seu quatuor primis figuræ, sed in alijs omnibus, si plenè penetret quis præmissas.

VI.
Obicit, ut
quis sciat
quidpiam,
debet scire
se scire, hoc
autem ha-
bet à Logi-
ca.

Resp. debet
in actu ex-
ercito scire
se scire, non
in actu sig-
nato, seu
reflexè.

E

Tertia

VII.

Ad ſci-
entiam tota-
lem acqui-
rendam non
eſt neceſſa-
ria ſimpli-
citer Logica
artificialis.

Tertia conſuſio, nec ad totalem ſcientiam ac-
quirendam, ſeu ad omnes illius actus neceſſaria ab-
ſolute & ſimpliciter eſt Logica artificialis, ſive ac-
tualis, ſive habitualis: ita P. Fonſeca 2. Metaph. c. 3.
q. 2. Conimb. q. 6. proem. Hurt. d. 2. f. 4. Arriaga d. 3.
Log. f. 4. & alij contra Rubium q. 1. proem. Tole-
tum ibidem concl. 4. Sotum & alios. Ratio con-
cluſionis eſt, quia poteſt intellectus humanus, ut ſibi
à naturâ indi. à unum aliquem actum ſcientificum,
etiam difficiliſimum, Phyſicæ e.g. ſine ope logicæ
elicere, ergo & omnes, cum ejuſdem ſint rationis.

VIII.

Quo pacto
qui unum
ſuperare
hominem
poteſt, poſſit
ſuperare
centum.

Dices, nullam hanc eſſe conſequentiam: perinde
enim eſt, ac ſi quis diceret, vir quiſpiam robuſtus
poteſt unum aliquem hominem ſuperare, ergo ſu-
perare poteſt integrum exercitum. Reſp. vel exerci-
tus ille totus ſimul in eum irruit, vel ſinguli milites
ſeorſim: ſi primum, ſuccumbet ſine dubio omnibus
qui proſternere potuiſſet ſingulos: ſi ſecundum, di-
co poſtquam unum ſuperauit, ſi vires adhuc ſint in-
tegræ, poſſe eum ſecundum ac tertium, adeoque
omnes ſigillatim devincere. Idem ergo eſt de intel-
lectu, tantum enim abeſt, ut unam ſuperando diffi-
cultatem vis ejus nativa obtundatur, ut acuatur
potius, & ad alias ſuperandas aptior reddatur. Sicut
enim ſcribendo diſces ſcribere, ita ſpeculando ſpecu-
lari.

Scribendo
diſces ſcri-
bere.

IX.

Logica ar-
tificialis eſt
ad actus al-
iquos alia-
rum ſcien-
tiarum mor-
taliter ne-
ceſſaria.

Quarta conſuſio: Logica tamen actualis artifi-
cialis ad aliquas concluſiones aliarum ſcientiarum
eſt moraliter neceſſaria, ſicque nulla ſcientia inte-
gra poteſt hoc ſenſu ſcientificè haberi ſine Logica.
Probatuſ conſuſio: qui enim ſcientificè aliquid
cognoſcit, vel determinari ad aſſentiendum debet
ex vi materiæ, quod ſit in omni materia facili, &
manifeſta alicujus ſcientiæ, vel ſi ſit in materiâ obſ-
curâ & difficili, ubi non videt manifeſtam connexi-
onem rerum, ut ſine formidine & dubio procedat,
ſeu ut habeat ſcientiam, non opinionem, determi-
nari debet ex vi formæ, ergo ſcire debet bonitatem
illationis, & certò ſe inferre concluſionem, ſed hoc
ſine Logica artificiali, ſaltem actuali, ſcire quis ſem-
per moraliter non poteſt, ergo.

X.

Obje. hinc
ſequi ad
Logicam,
aliam dari
debere Lo-
gicam.
Reſp. unam
partem Lo-
gica ad al-
iam præ-
ſupponi.

Objeicitur primò: ſi Logica artificialis moraliter
neceſſaria ſit ad alias ſcientias, ergo & ad ſeipſam
Logicam, cum ipſa ſit ſcientia: ergo eſt prior ſeipſa:
unde, ad Logicam alia dari debet Logica, & ſic in
infinſitum. Reſp. unam partem Logicæ ad aliam
eſſe neceſſariam, & ea plerumque eſt, quæ demon-
ſtrationis faciendæ modum præſcribit, non quidem
tota, ſed quoad modos quosdam faciliores, & evi-
dentes, quæ ſolo naturali lumine haberi poſſunt
ob evidentiam, & per hos addiſcuntur cæteri: ali-
qua etiam alia accedunt, quæ ſpectant ad prima
principia, & lumine naturæ ſunt nota.

XI.

Logica eſt
ſimul ſcien-
tia, & ſci-
endi modus.

Urgebis, ergo & partes aliarum ſcientiarum mu-
tuo ſe ad plenam ejuſdem ſcientiæ cognitionem ac-
quirendam juvant, ſicque neceſſaria non erit Logi-
ca. Nego ſequelam: hoc enim eſt peculiare Logi-
cæ, (quæ ſcientia ſimul eſt, & ſciendi modus) ut ſci-
licet una ejus pars ad alteram certo quodam ordine
ſupponatur. Unde ſicut alijs, ita ſibi etiam regulas
præſcribit, ſuiſque utitur instrumentis, ſicut & Me-
chanicæ quædam, fabrilis v.g. quæ regulâ, vel lineâ
à ſe facta, ad alia ejuſdem artis opera conſicienda
utitur. Quare Logica, ſicut aliarum ſcientiarum eſt
artifex, ita & eſt artifex ſibi.

Logica
ſcientiarum
artifex.

Objicies ſecundò: multi ante Ariſtotelem Phi-
loſophi ſcientias naturales tradiderunt ſine Logica, Philoſophi
ergo Logica non ad eſt neceſſaria. Reſp. Philoſo-
phos iſtos tradidiſſe quidem illas ſcientias, ſed im-
perfecto modo, & mille erroribus permixtas, defe-
ctu Dialecticæ, ut teſtatur Ariſtoteles, 4. Metaph.
tex. 8. Imò jam etiam cum ſubſidio Logicæ vide-
mus, nullum ad perfectam illarum notitiam pertin-
gere, quanto minùs dum hoc Logicæ operant de-
ſtituti.

XII.

SECTIO II.

An Logica ſit prior alijs ſcientijs.

Prioritas in ſcientijs quoad præſens triplex eſt, I.
naturæ, doctrinæ, & perfectionis: naturæ, quando Prioritas
una ab aliâ in eſſe pendet: doctrinæ, quando una triplex na-
prior alterâ eſt addiſcenda: perfectionis, quando una tura, do-
vel circa perfectius objectum, vel perfectiori modo ctrinæ, &
verſatur, quam altera. perfectionis.

Prima conſuſio: Logica eſt naturâ prior alijs II.
ſcientijs, quæ perfectè procedunt definiendo, divi-
dendo, ac demonſtrando. Videtur certa, nam eſto Logicæ eſt
ad faciliores aliquos actus illarum ſcientiarum, qui ſcientijs,
ſolo naturæ lumine acquiri poſſunt, non ſit neceſſa- que perfe-
ria, plures tamen ſunt actus obſcuro, qui pendent à dunt.
Logica, ergo ſaltem ad melius eſſe, ſeu ſecundum
quid eſt illis prior.

Secunda conſuſio: ordine doctrinæ, prior eſt III.
Logica alijs perfectis ſcientijs. Probatuſ, prius de-
bet artifex habere parata instrumenta quàm ope-
retuſ, ſed Logica parat instrumenta ad alias ſcien-
tias, quorum ſcilicet uſu vel ſimpliciter, vel facilius
addiſcantuſ, ergo; & licet quidem ſimul cum alijs
ſcientijs tradi poſſet Logica, quod & præſtiterunt
nonnulli, quàm proinde vocabant Logicam cum
rebus concretam vel conjunctam, difficilius tamen
ſit, & non niſi magna cum conſuſione. Unde in-
quit Ariſtoteles: *abſurdum eſt ſimul ſcientias qua-
rere, & modum ſciendi*, id eſt Logicam cum ſcientijs
realibus addiſcere.

Dices, ſecundum eundem Ariſtotelem 3. Metaph. IV.
c. 1. in tradendis diſciplinis à facilioſibus eſt incipien-
dum: Logica autem ſecundum D. Tho. opuſc. 7. q. 6. addiſcendis
a. 1. eſt alijs ſcientijs difficilior. Reſponderetur eum à facilioſi-
eodem D. Tho. loco citato, ordinem quidem doctri- bus, per ſa-
næ petere plerumque, ut à facilioſibus incipiatur, loquendo
niſi quando facilioſia, ut addiſcantuſ, à difficilioribus, inchoan-
bus pendent, ut hic contingit, cum nulla ſcientia
integra ſine ope ac præſidio Logicæ haberi com-
modè poſſit.

Tertia conſuſio: Logica in perfectione nec V.
prima eſt inter ſcientias, nec poſtrema: non prima, Logica,
quia nobilius objectum habet Theologia, & Me- perfectione
taphyſica, ipſum ſcilicet Deum: item Metaphyſica nec prima
perfectius verſatur circa ſuum objectum, quoad eſt inter
ſcientias, multas enim demonſtrationes, innititur principiis
universaliffimis, & planè evidentibus, quas dignita-
tes vocant: Logica verò ſua, ut plurimum, principia
à Metaphyſica mutuatur. Non tamen eſt poſtrema,
nam ejus objectum, nempe operationes intellectus,
perfectius eſt quantitate, quæ eſt objectum Mathe-
maticæ, & actibus voluntatis, qui objectum ſunt
philophiæ Moralis.